

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษา ชุมชนปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

Guidelines for Sustainable Tourism Management for Community-Based Tourism: A Case Study of Pak Mai Lai Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province

Received 18 August 2021

Revised 27 August 2021

Accepted 15 September 2021

นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์, เขวีกา สุขเอี่ยม

และสุวิมล จันทอทัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Nuchpravee Likitsarun, Khewika Sukiam

and Suwimol Chanthothai

Kasetsart University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 9 คน โดยมีแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากการนำแนวคิดทฤษฎีด้านองค์ประกอบศักยภาพการท่องเที่ยว 5 ด้าน แผนผังความคิด 9+1 Building Blocks และการจัดการการท่องเที่ยว 4 ด้าน ผลการวิจัยด้านศักยภาพ พบว่า ชุมชนปลักไม้ลายมีสิ่งดึงดูดใจคือสวนป่าสมุนไพรมากกว่า 500 ชนิด และศูนย์การเรียนรู้การทำเกษตรกรรมเกษตรอินทรีย์ ด้านการเดินทางสามารถเดินทางได้มายังพื้นที่ได้หลายเส้นทาง ด้านที่พักมีรีสอร์ทและโรงแรมรองรับในปริมาณน้อย ด้านกิจกรรมมีกิจกรรมเรียนรู้สมุนไพร กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ และศูนย์ฝึกปฏิบัติธรรม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกระบบไฟฟ้า สาธารณูปโภคเข้าถึง ห้องน้ำและที่จอดรถเพียงพอ ด้านแผนผังความคิด 9+1 Building Blocks มีครบทุกองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบยังไม่เป็นจุดเด่น ด้านการจัดการ การวางแผนผ่านผู้นำชุมชน ด้านการจัดองค์กรมีการตั้งวิสาหกิจชุมชนแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านผู้นำพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าอาวาส เป็นผู้นำและช่วยวางแผนให้ชุมชน ด้านการควบคุมมีกระบวนการในการจัดตั้งวิสาหกิจที่คอยตรวจทานงาน และผลประโยชน์ของชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, การจัดการการท่องเที่ยว,

9+1 Building Blocks, ศักยภาพชุมชนปลักไม้ลาย

Abstract

This research aimed to enhance the potential, guideline for sustainable tourism management for community base tourism: A case study of Pak Mai Lai, Kampeangsean district, Nakhonpathom province. Used qualitative methodology by in-depth interview from 9 key persons. Semi structure interview about potential 5 concepts, 9 + 1 Building Blocks design and 4 tourism managements are instruments. This research found the attraction of these are herb garden where does more than 500 items of herbs and organic farming learning center. The accessibility come from many ways. The accommodation can a little bit capacity. The activities are herb learning, organic farming learning and dharma practice center. The amenities are property infrastructure, rest room, and parking. About 9+1 Building Blocks design has every items but not outstanding. For tourism management found the planning has village headman, village leader and abbot are leaders and planners in community. The organization has community enterprise which divides duty and responsibility. The controlling has process to control community enterprise and the benefit of community.

Keywords: Community base tourism, Sustainable tourism, Tourism management, 9+1 Building Blocks design, Potential of Pakmailai community

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีรายได้ มีความสุขในชุมชน จึงมุ่งเน้นให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และคนในชุมชนมีความสุขในการอยู่ในชุมชน ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรมให้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการเผยแพร่สร้างการรับรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเรื่องการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้ได้มีขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นรูปแบบของการจัดการที่ถูกคาดหวังให้เป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะเดียวกันก็เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจของชุมชน และของคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสามารถนำไปสู่การสร้างคามเข้มแข็งของชุมชน เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่น และการขับเคลื่อนของท้องถิ่นจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ที่มีเป้าหมายมุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ได้กำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวยุคใหม่ พ.ศ. 2580 ไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก ที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาค

ส่วนอย่างยั่งยืน” ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงถือเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐบาลมุ่งที่จะใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้การท่องเที่ยวสามารถกระจายรายได้ไปสู่เศรษฐกิจฐานราก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2559)

ชุมชนปลักไม้ลายเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมและอยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ชุมชนปลักไม้ลายเป็นชุมชนขนาดปานกลางโดดเด่นเรื่องการทำการเกษตรอินทรีย์ ภายในชุมชนประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตร เช่น หน่อไม้ฝรั่ง มะม่วง และสวนผัก เป็นต้น การดำเนินชีวิตของประชาชนปลักไม้ลาย ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรที่ใช้สารเคมีมาเป็นการเกษตรที่เน้นความปลอดภัยแบบอินทรีย์ โดยองค์การที่เป็นแกนนำในชุมชนคือ วัดปลักไม้ลาย ซึ่งผู้นำคือเจ้าอาวาสวัดปลักไม้ลาย ท่านมีความคิดริเริ่มและมุ่งมั่นที่จะฟื้นฟูสร้างและรักษาป่าไม้ในเขตวัด มีกรณีให้รู้ถึงประโยชน์ของต้นไม้แต่ละชนิดที่มีสรรพคุณเป็นยาสมุนไพรใช้รักษาโรคต่าง ๆ ซึ่งได้เผยแพร่องค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติสู่ประชาชนในพื้นที่ชุมชนปลักไม้ลายทำให้เกิดการเพาะปลูกพืชสมุนไพรทำให้เกิดการสร้างรายได้อีกทางหนึ่งให้แก่ประชาชนที่เพาะปลูก ซึ่งวิถีชีวิตความผูกพันระหว่างชุมชนกับวัด รวมถึงการปลูกพืชสมุนไพรเป็นความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนปลักไม้ลาย ซึ่งชุมชนปลักไม้ลายสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นชุมชนที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมที่น่าสนใจ และแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ (ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลักไม้ลาย, 2562)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อพัฒนาชุมชนปลักไม้ลายให้เป็นชุมชนที่มีการท่องเที่ยว เรียนรู้ในวิถีชีวิตเชิงเกษตรอินทรีย์ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น และนำชุมชนเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมให้เกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ และสามารถกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ประโยชน์ที่ได้รับ

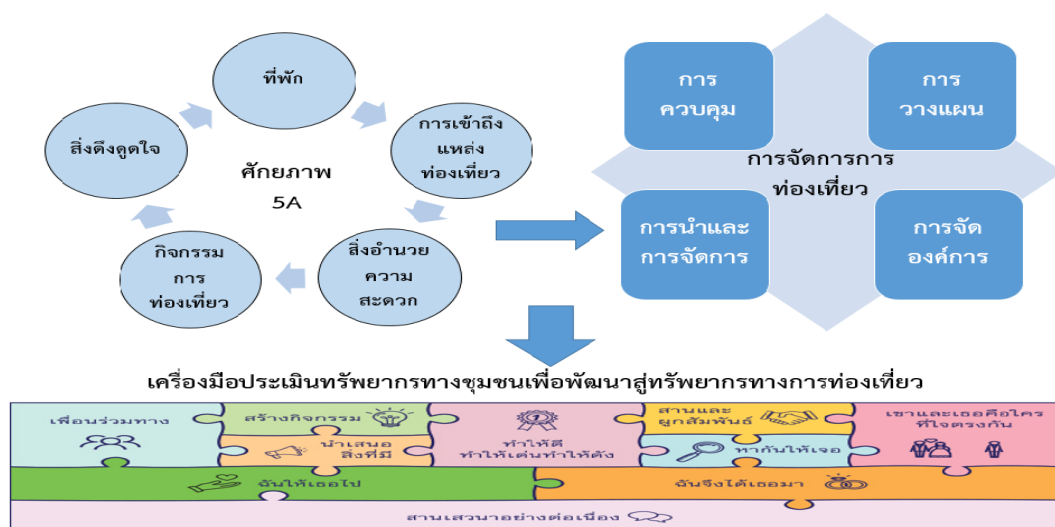
1. ชุมชนได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับพื้นที่ทราบข้อมูลการส่งเสริมการท่องเที่ยวในบริบทยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเมืองรอง เพื่อนำไปเป็นรูปแบบตัวอย่างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนในพื้นที่อื่นๆ

3. ชุมชนนำผลการศึกษาไปขยายผลให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวแบบบูรณาการภายในพื้นที่รอยต่อที่รวมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
4. สามารถนำไปป้องกันความรู้ไปพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
5. ผลของการศึกษาจะเป็นข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจ อาทิเช่น นักวิจัย หรือนักวิชาการ ที่จะทำการวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน การตลาดบริการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวและได้รับประสบการณ์จริง เป็นสำคัญแบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นมาจากวรรณกรรม และนำผลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตรวจสอบยืนยันจากข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ ตั้งแต่ขั้นตอนการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การศึกษาศักยภาพของพื้นที่ชุมชนปลักไม้ลาย ทั้ง 5 ด้าน ประกอบไปด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) การบริการที่พัก (Accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ, 2556) ด้านการจัดการ 4 ด้าน ประกอบไปด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การนำและการเป็นผู้นำ 4) การควบคุม (Samuel, T. & Trivis, C., 2549) และแบบประเมินทรัพยากรทางชุมชนเพื่อพัฒนาสู่ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 9 เรื่อง คือ 1) เพื่อร่วมทาง 2) สร้างกิจกรรม 3) นำเสนอสิ่งที่มี 4) ทำให้ดี /ทำให้เด่น/ ทำให้ดัง 5) สานและผูกพัน 6) หากันให้เจอ 7) แควและเธอคือใครที่ใจตรงกัน 8) ฉันให้เธอไป ฉันจึงได้เธอมา 9) สานเสวนาให้ต่อเนื่อง (อาทิตย์พร อรุณพิพัฒน์พงษ์, 2553)

ภาพที่ 1 ภาพกรอบแนวคิด

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่เลือกคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงที่พื้นที่ชุมชนปลักไม้ลายโดยมีผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาสวัดปลักไม้ลาย เป็นแกนหลักในการประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดปลักไม้ลาย ผู้ใหญ่บ้านปลักไม้ลาย กำนันปลักไม้ลาย ปราชญ์ชุมชนปลักไม้ลาย ชาวบ้านในชุมชนปลักไม้ลาย และนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวที่ปลักไม้ลาย

ผู้ให้สัมภาษณ์ (คน)	เพศ	อายุ (ปี)	อาชีพ	สถานะ
คนที่ 1	ชาย	63	เกษตรกร	ผู้ใหญ่บ้าน/ปราชญ์ชุมชน
คนที่ 2	ชาย	65	พระภิกษุ	เจ้าอาวาส
คนที่ 3	หญิง	29	เกษตรกร	ชาวบ้าน
คนที่ 4	หญิง	58	ค้าขาย	กำนันตำบลปลักไม้ลาย
คนที่ 5	หญิง	78	ค้าขาย	ปราชญ์ชุมชน
คนที่ 6	หญิง	46	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	นักท่องเที่ยว
คนที่ 7	ชาย	56	เกษตรกร	ประธานศูนย์สมุนไพร
คนที่ 8	หญิง	68	เกษตรกร	รองประธานกรรมการหมู่บ้าน
คนที่ 9	ชาย	58	บริษัทนำเที่ยว	ภาคเอกชน

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินโดยมีรายละเอียด 3 ส่วน 1) คำถามด้านศักยภาพของชุมชนปลักไม้ลายทั้ง 5 ด้าน 2) แผนผังความคิดที่ช่วยให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน (9+1 Building blocks) และ 3) คำถามเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน 4 ด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต ภาพถ่ายนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ให้ตรงประเด็นในการศึกษา
2. ตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง และตีความข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา
3. นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ และนำมาตรวจสอบข้อมูล เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มาวิเคราะห์หาประเด็นที่คล้ายคลึงกัน และมีทิศทางเดียวกัน แล้วนำมาจัดเข้ากลุ่ม และเขียนข้อมูลเป็นข้อความเชิงบรรยายจัดทำข้อสรุปในแต่ละประเด็นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบไปด้วยผลการวิเคราะห์ 2 ส่วนย่อยคือ ด้านศักยภาพ และแผนผังความคิดที่ช่วยให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน (9+1 Building blocks) และส่วนที่ 2 คือ ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ดังตารางที่ 1 – 3 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพทางการท่องเที่ยว	ผลการสำรวจ
สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)	- ภายในชุมชนปลักไม้ลายมีสวนป่าสมุนไพรที่มีสมุนไพรมากกว่า 500 ชนิด - วัดปลักไม้ลายมีความเงียบสงบ สามารถไปปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิได้ - มีศูนย์การเรียนรู้ปลักไม้ลาย ศึกษาเรียนรู้การทำเกษตรกรรมแบบเกษตรอินทรีย์
การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	- การเดินทางเข้าถึงสถานที่สามารถเข้าถึงได้หลายแบบ เช่น รถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ส่วนตัว รถรับจ้าง และรถสามล้อ
การบริการที่พัก (Accommodation)	ภายในตัวชุมชนปลักไม้ลายมีรีสอร์ท ชื่อ บ้านไร่เคียงดาว ที่อยู่ใกล้ ๆ ชุมชนปลักไม้ลาย นอกจากนั้นมีโรงแรม และรีสอร์ทภายในพื้นที่อำเภอกำแพงแสน
กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)	- เดินชม ศึกษาสวนป่าสมุนไพรปลักไม้ลาย - เข้าร่วมศึกษาการทำเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ที่ศูนย์การเรียนรู้ปลักไม้ลาย - นั่งสมาธิ ปฏิบัติธรรม ไหว้พระที่วัดปลักไม้ลาย
สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	- มีห้องน้ำให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ - มีที่จอดรถให้บริการตามบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาแผนผังความคิดที่ช่วยให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน (9+1 Building blocks)

องค์ประกอบ	ผลวิเคราะห์จากการสำรวจ
1. เพื่อนร่วมทาง	- สถานที่ท่องเที่ยว คือ สวนป่าสมุนไพรวัดปลักไม้ลาย ที่ก่อตั้งโดย พระครูสุธรรมนาถ (สมนุก นาโถ) ซึ่งปัจจุบันเป็นเจ้าของอาวาส โดยเป็น แหล่งศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรไทย - แหล่งเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนศูนย์สาธิตสมุนไพร ร้านอาหาร ได้แก่ สวนอาหารชลธาร - ที่พักบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ ไร่สวนขวัญโฮมสเตย์ และบ้านไร่เคียงดาว - การขนส่ง ได้แก่ จักรยาน มอเตอร์ไซด์ การเดินเท้า รถโดยสารประจำทาง และรถยนต์ส่วนตัว
2. สร้างกิจกรรม	- การต่อยอด - นำสมุนไพรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และของฝาก - มูลค่า - ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทดลองปลูกพืชสมุนไพร โดยมีพระครูสุธรรมนาถ (สมนุก นาโถ) คอยให้คำแนะนำ ซึ่งถือว่าการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน และเกิดการคิดและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน - หาดูต่าง - ตลาดนัดที่รวมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร ประมาณ 500ชนิด ที่มีสมุนไพร ตั้งแต่ ไม้ต้นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และไปจนถึงขนาดใหญ่หลายคนโอบ เช่น ขั้วมอญ ตระกูลชิงช้าไฟเสือ ขี้เหล็กป่า ฯลฯ - สร้างสรรค์ - เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำกิจกรรมการแปรรูปจากสมุนไพร โดยการนำมาทำเป็น น้ำหมัก บัว ยาสระผม น้ำยาล้างจาน เป็นต้น - แบ่งปันชุมชน - ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้อง และสามารถสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน
3. นำเสนอสิ่งที่มี	- สวนป่าสมุนไพรเป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศภายในร่มรื่น เหมาะสำหรับพักผ่อนกับธรรมชาติ นอกจากนั้นภายในวัดยังมีการนวดไทยแผนโบราณ การอบสมุนไพร การรับประทานอาหารที่ทำจากสมุนไพร ตลอดจนการอบรมจิตและการปฏิบัติธรรม - แหล่งเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ให้ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถพัฒนาต่อยอดได้โดยการสร้างบ้านพักแบบโฮมสเตย์เพื่ออนุรักษ์วิถีชุมชนให้คงอยู่และให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและร่วมทำกิจกรรมกับบุคคลากรภายในชุมชน เช่น กิจกรรมแปรรูปผักข้าว โขทอป ชุมชน

องค์ประกอบ	ผลวิเคราะห์จากการสำรวจ
4. ทำให้ดี ทำให้เด่น ทำให้ดัง	- อัปเดต Fanpage ใน Facebook อย่างสม่ำเสมอ มีเวลาเปิด-ปิด และราคาของคอสสอนทำสมุนไพรบอกอย่างชัดเจน - สร้างคอนเทนต์ เช่น อัปเดตคลิปสอนทำสมุนไพร หรือแนะนำสรรพคุณสมุนไพร 500 ชนิด เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว - มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวลงมือปฏิบัติได้จริง ลงมือทำด้วยตนเองเพื่อเป็นประสบการณ์
5. สานและผูกสัมพันธ์	- มีการเปิดบ้านพักโฮมสเตย์เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาไกลได้พักผ่อน และยังเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวชุมชนปลักไม้ลายอย่างแท้จริง ให้นักท่องเที่ยวได้ความทรงจำดีๆ แก่ชุมชนกลับไปด้วย - จำมัคคุเทศก์น้อยจากโรงเรียนปลักไม้ลายให้พาเที่ยวและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
6. หากันให้เจอ	- จะเน้นไปทางกลุ่มของคนที่ต้องการศึกษาข้อมูลสมุนไพรและขึ้นขอบสมุนไพรเพื่อการเรียนรู้ มีการตั้งศูนย์การเรียนรู้แลกเปลี่ยนให้ความรู้การทำสมุนไพรระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน
7. เขาและเธอคือใครที่ใจตรงกัน	- นักท่องเที่ยวขึ้นชอบความสงบ รักธรรมชาติ หลีกความวุ่นวายในเมือง - นักท่องเที่ยวขึ้นชอบในสมุนไพรภูมิปัญญาชาวบ้าน - มองหาประสบการณ์ความรู้ใหม่ ๆ
8. ฉันทให้เธอไป	- นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพราะสนใจโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบเชิงเกษตร เพราะมีการให้ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ และสมุนไพร กิจกรรมนวดประคบแผนไทย
9. ฉันทจึงได้เธอมา	- นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำเนื่องจากสนใจในผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ไม่ซ้ำใคร รวมถึงกลับมาเพราะต้องการเรียนรู้ในด้านการทำเกษตรอินทรีย์จริง ๆ
10. สานเสวนาอย่างต่อเนื่อง	- มีการสอบถามนักท่องเที่ยวหรือและเปลี่ยนความคิดเห็นอยู่เสมอ คอยติดตามผลประเมินว่ามีผลตอบรับอย่างไรบ้าง เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหา

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

การจัดการ	รายละเอียด
P-Planning การวางแผน	- สร้าง “เป้าหมาย” และ “วัตถุประสงค์” ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนปลักไม้ลายให้ชัดเจน - คิดค้นกลยุทธ์เพื่อบริหารจัดการ การตลาด และประชาสัมพันธ์ให้โดดเด่นดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว - วางแผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
O-Organizing การจัดการองค์กร	- กำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยวของชุมชนปลักไม้ลายให้ชัดเจนและไม่ทับซ้อน - จัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมลงตัว - ออกแบบการดำเนินงานของแต่ละตำแหน่งให้ครบถ้วน
L-Leading ภาวะการเป็นผู้นำ	- มีไหวพริบการตัดสินใจ - กระตุ้นแรงจูงใจในการทำงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ
C-Controlling การควบคุม	- สร้างระบบการทำงานให้ได้มาตรฐานเพื่อให้การทำงานราบรื่น - ติดตามผล รายงานผล ประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะทำงาน

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาศักยภาพ 5 ด้าน พบว่าด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่ทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชุมชนปลักไม้ลาย คือ สมุนไพรที่มีหลายหลายชนิดที่หาไม่ได้จากทั่วไป มีทั้งผู้ที่สนใจมาศึกษาโดยตรง หรือผู้ที่ชื่นชอบอยากเข้ามาดู ทำให้ที่ชุมชนปลักไม้ลายมีนักท่องเที่ยวแวะมาตลอด ไม่ได้มีจำนวนมาแต่มาเรื่อยๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พบว่า สิ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิ วัฒนธรรมพื้นบ้าน โบราณสถาน ความสวยงามของธรรมชาติ รวมไปถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม โบราณวัตถุ ภาษาวรรณกรรม วิถีชีวิต และด้านอื่น ๆ เป็นต้น ด้านการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) โดยรถส่วนตัว เพราะไม่มีรถประจำทางผ่าน แต่หากเส้นทางถนนลาดยางดีไม่ลำบากในการเดินทางนักท่องเที่ยวก็พร้อมจะเข้าถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พณกฤษ อุดมกิตติ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่าพื้นที่เขตตลิ่งชันเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง จากการสำรวจเส้นทาง พบว่ามีเส้นทางคอนกรีตเสริมเหล็กที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม ทั้งที่มีความปลอดภัยสูง ดังนั้นพื้นที่นี้จึง เหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาส่งเสริมให้เป็นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวได้ ด้านที่พัก (Accommodation) ในชุมชนปลักไม้ลายไม่

มีที่พัก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปเข้าเย็นกลับ สอดคล้องกับงานวิจัยของภาสกร อักกะโชติกุล (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการที่พักประเภทโรงแรมรายวันของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า หากสามารถเดินทางแบบวันเดียวที่พักระหว่างไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) เมื่อก่อนมีกิจกรรมปลูกผักเกษตรอินทรีย์ ณ ปัจจุบันไม่มีกิจกรรม เนื่องจากมีการเปลี่ยนผู้ใหญ่จากผู้ใหญ่สุธรรม จันทร์อ่อน เป็นท่านอื่นทำให้งานตรงนี้ไม่ได้รับการสานต่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของฐาปนกร ทองคำนุช (2553) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว กรณีศึกษาตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการจัดกิจกรรมส่งผลต่อการกระตุ้นความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) จัดเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ถนนลาดยาง สถานที่พักรถ ร้านอาหาร การนำเที่ยว เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรชนม์ รัชตะหิรัญ (2558) ศึกษาเรื่องปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวกของโฮมสเตย์ที่มีผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวไทยที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวกของโฮมสเตย์ ได้แก่ ด้านที่พักแรม ด้านอาหาร ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านคมนาคม และด้านความปลอดภัย

ด้านการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน คือ การวางแผนมีผู้นำที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้นำและวางแผนให้กับชุมชน การจัดองค์กรมีการจัดองค์กรในรูปแบบที่จัดตั้งเป็นวิสาหกิจเกษตรกรรมอินทรีย์ และมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มีการควบคุมและคอยกำกับดูแลผลประโยชน์ของชุมชน และงานวิจัยของนุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์ และคณะ (2562) ได้พบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีประชาชนในพื้นที่ให้การตอบสนองและรับรู้เกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวรวมถึงมีความสามัคคีในการร่วมวางแผน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวส่วนน้อยที่ยังไม่เกิดความสามัคคีของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียขาดความเข้าใจและการร่วมมือวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวจะสามารถพัฒนาไปได้นั้น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการพื้นที่ และจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนและชุมชนอย่างเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสอดคล้องกับการศึกษาของเชวิกา สุขเอี่ยม (2558) เรื่องการวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี 2558 กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการจัดการการท่องเที่ยวจะต้องมีการวางแผนที่ดีจากผู้นำในชุมชน รวมถึงผู้นำโดยธรรมชาติ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับผลประโยชน์ขององค์กร และมีการกำกับดูแลแผนและผลประโยชน์เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากชุมชนปลักไม้ลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาหาความรู้เรื่องการเกษตรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังนั้นชุมชนควรจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว เช่น จำนวนที่จอดรถ จำนวนที่พัก จำนวนห้องสุขา จำนวนถังขยะสาธารณะ เป็นต้น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนปลักไม้ลาย และผู้คนในชุมชนควรรักษาและทำนุ

บำรุงสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน เช่น รักษาความสะอาดรอบ ๆ บริเวณชุมชน รักษาห้องน้ำสาธารณะ และทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นที่ตามจุดที่มีถังขยะเพื่อเป็นการรักษาความสะอาดแก่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อชุมชนปลักไม้ลายจะได้นำไปต่อยอดได้ โดยมีแนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังนี้

การต่อยอด ควรนำสมุนไพร ไปต่อยอดเป็นธุรกิจหลักหรือเป็นช่องทางการหารายได้หลักของทางชุมชน โดยการนำไปแปรรูปในรูปแบบต่าง ๆ ไม่เพียงเพื่อการแพทย์เพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถนำไปเป็นเครื่องดื่ม ของใช้ต่าง ๆ ได้อีกด้วย

การสร้างคุณค่า ควรมีการจัดการเรียนรู้ด้านสมุนไพรให้กับผู้ที่สนใจ ในรูปแบบออนไลน์ เพื่อที่เป็นการสร้างคุณค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์แก่ผู้ที่สนใจ แต่ไม่มีเวลาว่างหรือไม่สะดวกที่จะมาในพื้นที่จริง เป็นการรองรับนักท่องเที่ยวได้อีกหนึ่งรูปแบบ

หาจุดต่าง เสนอให้ภาครัฐเข้าดูแลที่ชุมชน ทั้งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ การทำกิจกรรมในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการทำวัดในยามเช้า การสวดมนต์ นั่งสมาธิ หรือกิจกรรมในชุมชน หรือทำเครื่องดื่มสมุนไพร และผู้นำในชุมชนควรสนับสนุนชาวบ้านในชุมชนให้มากกว่านี้

สร้างสรรค์ สร้างสรรค์บุคลากร การที่ชุมชนเข้มแข็งและมีคุณภาพได้ เราต้องมีบุคลากรที่ดีมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักการวางแผนพัฒนาชุมชนให้หลายหลากมากขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อม ควรช่วยกันดูแลผืนป่าธรรมชาติที่สวยงามไว้ ไม่ควรทำลายทิ้ง นอกจากนี้ยังควรช่วยกันดูแลป่าไม้ และเตือนนักท่องเที่ยวให้ระมัดระวังชนิดต่าง ๆ ภายในป่า ขณะท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมในขณะนั้น

แบ่งปันชุมชน แนะนำให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในเรื่องของการแปรรูปสมุนไพรไปขาย หรือเป็นนายทุนสำหรับการใช้งานสมุนไพรในรูปแบบต่าง ๆ โดยแบ่งรายได้ระหว่างชุมชน ชุมชนจะได้ทั้งการสร้างงาน สร้างรายได้ นอกจากนี้ยังได้รับการประชาสัมพันธ์ต่อกายนอกของชุมชน ให้ได้เป็นที่รับรู้ของบุคคลภายนอกอีกด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการต่อยอดผลิตภัณฑ์สิ่งที่มีอยู่ในชุมชน

3.1 การผลิตยาสมุนไพรที่ไม่เหมือนใคร ให้มีชื่อเสียงและขายภายในชุมชนเท่านั้น เพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวหรือคนต้องการที่จะซื้อยาสมุนไพร เดินทางมายังชุมชนปลักไม้ลาย

3.2 ควรมีการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ ชุมชน และขอความร่วมมือจากคนในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาและจัดระบบของชุมชนเพื่อยกระดับให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครปฐม

4. ข้อเสนอแนะด้านกิจกรรม ควรจัดกิจกรรมเดินป่าเพิ่มเส้นทางศึกษาธรรมชาติ – สมุนไพร จัดให้นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้และใช้ชีวิตวิถีเกษตรของชุมชนปลักไม้ลาย

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

งานวิจัยนี้ได้รับ “ทุนอุดหนุนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนามัย ดำเนตร ที่ปรึกษางานวิจัย ขอบพระคุณ

ท่านเจ้าอาวาสวัดปลักไม้ลาย กำนันตำบลทุ่งขวาง ผู้ใหญ่บ้าน และชุมชนปลักไม้ลาย ที่อำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ และให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- เขวิกา สุขเยี่ยม. (2558). *การวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารศาสตร.). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฐาปกรณ์ ทองคำนุช. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวกรณีศึกษา ตลาดเก้าห้อง อำเภอปางปาลามัว จังหวัดสุพรรณบุรี* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- นุชประวีณ์ ลิขิตศรีณย์ และคณะ. (2562). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยว* 14(1), 28-41.
- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- พนกฤษ อุดม. (2557). การจัดการเส้นทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่เขตตลิ่งชัน. *Mix Magazine*. ปรากฏบุรี. สืบค้น วันที่ 28 มกราคม 2562, จาก <http://www.mixmagazine.in.th/>
- พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)*. สืบค้น วันที่ 28 มกราคม 2562, จาก <http://cddubon.net>
- ภัทรชนม์ รัชตะหิรัญ. (2558). *ปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวกของโฮมสเตย์ที่มีผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. สืบค้น วันที่ 28 มกราคม 2562, จาก <http://www.research-system.siam.edu/2013-12-20-04-25-20/1866-2013-12-20-05-58-298>
- ภาสกรณ อักกะโชติกุล. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการที่พักประเภทโรงแรมรายวันของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่.
- ศูนย์การเรียนรู้. (2562). *ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลักไม้ลาย*, สืบค้น วันที่ 28 มกราคม 2562, จาก <https://sites.google.com/site/skrunknowledgecenter/40-suny-reiyn-ru-chumchn-plak-mi-lay>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อาทิตยาพร อรุณพิพัฒน์พงศ์. (2553). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครพนม*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- Samuel, C., & Trevis, C. (2006). *Modern management*. New Jersey, NJ: Pearson education.